

Naturskyddsföreningen
Ystad

NR 62 ÅR 2024

YSTADNATUR

*Naturskyddsföreningen
i Ystad 50 år*

Innehållsförteckning

YstadNatur Nummer 62 År 2024

Min sista tidning.....	3
50-årsjubileum - 1973-2023	4
Sånglärkan.....	23
Småvatten i Ystads kommun	24
Mot fossilfrihet: hur snabbt kan vi ändra oss?.....	25
Floran i Ystadtrakten då, nu och i framtiden.....	27
Naturresevat i Ystads kommun.....	38
Ystad 1973 - hur ser det ut 2073?	40

Redaktion: Bert Rydhagen, Raija Lanas, David Altengård och Maj Persson

Ansvarig utgivare: David Altengård

Grafisk form: David Altengård

Tryck: Vollsjö Tryck, upplaga 200 ex.

Omslagsbild: Sandskogen, fotograf: David Altengård. Karta baksida: Lantmäteriet

Styrelse:

Kerstin Svensson <i>ordförande</i>	0708 69 11 11	<i>kerstinharriet@gmail.com</i>
Raija Lanas <i>vice ordförande</i>	0700 44 78 16	<i>raijalan@yahoo.se</i>
Bengt Celander <i>sekreterare</i>	0709 29 95 88	<i>celanderbengt@gmail.com</i>
Christina Carlsson <i>kassör</i>	0703 56 12 81	<i>christina.mec@telia.com</i>
Simon Lundin <i>ledamot</i>	0737 708 705	<i>simonlundin@hotmail.se</i>
David Altengård <i>ledamot</i>	0708 44 77 68	<i>kontakt@dafoto.se</i>
Maj Persson <i>ledamot</i>	0705 34 32 94	<i>maj@majpersson.se</i>
Börje Nilsson <i>adjungerad ledamot</i>	0735 42 52 27	<i>hbn949@gmail.com</i>
Bert Rydhagen <i>suppleant</i>	0706 59 96 72	<i>rydhagen.bert@gmail.com</i>
Christina Rosenberg <i>suppleant</i>	0704 60 50 67	<i>christinarosenberg@hotmail.com</i>

Adress: NFY, c/o Bengt Celander, Öja Byaväg 95, 271 98 Ystad **Bankgiro:** 199-5844

Organisationsnummer: 848000-8658 **Webbplats:** ystad.naturskyddsforeningen.se

Min sista tidning

Detta är sista numret av YstadNatur som jag formger och ansvarar för. Kanske kommer tidningen tillbaka med någon ny, kanske kommer en enbart digital version. Eller så får ni hålla tillgodo med föreningens hemsida - där finns dessutom alla tidigare nummer av YstadNatur att återuppleva. Och apropå återuppleva, i detta nummer summeras föreningens första 50 år. Men det är inte bara tillbakablickar, en del framtids-utsikter finns också med.

På baksidan finns en karta över Ystad 1973. Betrakta och fundera på hur det kommer att se ut femtio år framåt: 2073. Hur många invånare har Ystad då? Växer stadens yta i samma takt som nu? Byggs det lika många nya hus som det gjorts sedan 70-talet? Hur många höghus får plats? Vilka parker får vara kvar? Blir åkrarna större eller mindre? Vilka ytor innehåller natur som du besöker och värdesätter? Vilken natur borde skyddas för framtiden?

Med dessa frågor vill jag väcka intresse för att engagera sig framåt. Sist men inte minst - när du läst denna tidning - fundera på hur det hade sett ut om föreningen inte funnits.

David Altengård

Jag och Bert Rydhagen iklädda t-shirtar med föreningens symbol Åkerklätt en varm sommardag vid Simon Lundins ängar i Bolshög.

Biologisk förening i Ystad

Till skillnad mot de flesta andra städer i Skåne finns i Ystad ingen biologisk förening. Det är en stor brist menar intresserade personer. Föreningen behövs inte minst för att miljöfrågorna i trakten bättre ska beaktas. Intresserade att bilda en förening inbjudes till information på Ungdomsgården i Ystad. Vid mötet som börjar kl 14 på lördag deltar bl a ordföranden i Trelleborgs biologiska förening, adjunkt Jan Friheden och Roland Rittman från Fältbiologerna.

Dagen efter anordnas en gemensam exkursion till Falsterbo för flyttfågelskådning.

Ur Ystads Allehanda den 20/9 1973

1973

I september 1973 samlades några naturintresserade Ystadbor i Per Helsas gård för att försöka få igång en lokal naturvårdsförening. Initiativtagare var Göran Holmberg som spred budskapet i en notis i Ystads Allehanda.

Några andra av föreningens ”fäder”: Maja-Lena Nilsson, Kurt Ivarsson, Lennart Carlén, Hans Andersson, Paul Axelsson och Sven Larsson. Entusiaster från Trelleborgs Biologiska Förening var där och inspirerade.

Paul Axelsson såg tre delområden, som föreningens verksamhet borde omfatta: Att ordna exkursioner och innemöten, att vara remiss- och påtryckningsinstans i naturvårdsfrågor samt delta i inventeringar och dylikt.

Göran Holmberg valdes till ordförande och föreningen gavs namnet Ystads Biologiska Förening.

1974

Skottesalen var platsen för första årsmötet. Här samlades så pass många att man kunde välja Göran

Holmberg till ordförande. Ansökan om anslutning till Svenska Naturskyddsföreningen beviljades.

Februari månad. Exkursion till Fyledalen i tät dimma. Framöver blev Trettondagslunken under ledning av Kurt Ivarsson en stående programpunkt.

De botaniska exkursionerna leddes av bl.a. Lilian Tallroth, Maja-Lena Nilsson och Dag Hansen. Platser som besöktes var Benestads backar, Örupskärret och Oxhagen.

1977

YBF är numera lokalavdelning inom Skånes Naturvårdsförbund, som tidigare också var ansluten till Svenska Naturskyddsföreningen.

Föreningens intresse för Bergsjöholmsområdet får ett bakslag när Länsstyrelsen lämnar tillstånd till grustäkt inom den södra delen av skogen. Vi har i skrivelse framfört vår mening mot den planerade storsoptippen intill skogspartiet.

I en skrivelse till LS har vi betonat vikten av att Oxhagenområdet så snart som möjligt avsätts som naturreservat.

1978

Almlövet, design Sigvard Nilsson, är ett pris som kretsen delar ut första gången till Högestads Brandkår för deras insats att hålla vattennivån uppe i några uttorkningshotade lövgrodepölar i Skogshejdan. Priset har också utdelats för insatser med syfte att återställa eller förbättra våtmarker. Markägare på Öja och Ingelstorps mossar, Länsmannamossen, Vallösa Madäng m.fl.

1983

Tioårsjubileet uppmärksammades med festligheter där film- och diabildvisning förekom. Exkursioner gick i jubileets tecken med Maja-Lena Nilsson som guide bland svampar. Även vandring i det blivande reservatet Oxhagen.

Åkerklätten valdes till föreningens symbol. I Floran i Skåne angavs den för några platser i Skåne men som "beständig" bara på Kåsebergaåsen. Vägkanterna "skyltades" så att de skulle klara Vägverkets slätter. Sigvard Nilsson gjorde logotypen och lät också också tillverka mallar för tryck på T-tröjor och tygkassar.

I april demonstrerar Folke Olsson hur man anlägger en kompost och Bo Granberg berättar om småkryp i sammanhanget.

Under årets vintermånader har Kurt Ivarsson med assistans av flera medlemmar regelbundet lagt ut foder åt örnarna i Krageholms- och Ellestadsområdet.

1984

Under året genomfördes en medlemsvärningskampanj i form av ett utskick till alla hushåll i Ystads kommun. Kampanjen medförde 61 nya medlemmar.

I januari samlade Örnlunken 70-talet personer.

1 september En eftermiddagsutflykt till Marsvinsholmsskogen i Sven Nilssons och Linnés fotspår lockade ett 30-tal personer.

Ön Lübeck förklarad som naturreservat av Länsstyrelsen.

1987

Almlövet till Folke Olsson, Svarte. Bert Rydhagen väljs till kretsens ordförande.

Mycket fågel såsom brushane, rödbena, små- och storspov, skedand, bläsand, årtå m.fl. uppträdde på Ingelstorps ängar, där Kurt Ivarsson vägledde ca 40 deltagare.

Skånes Naturdag, tillbringade vi på Skogshejdan tillsammans med Färs Naturvårdsförening. Ett sextiotal personer, bl.a. från handikapporganisationerna, följde Hans Olsson över betesmarkerna.

Skrivelser till Miljö- och hälsoskyddsnamnden i Ystads kommun angående föreningen av åarna i kommunen.

1988

Almlövet utdelas till Oscar Olsson, Skoghusets Enefälad.

Sandskogens dag i september. Fritidsnämnden organiserade och ett flertal föreningar deltog. Mellan 300 och 400 personer gick tipsrundan

Besök i Örups almskog. Fredrik Schlyter gav en översikt över utvecklingen av almsjukan i skogen och framtiden diskuterades. Mer forskning krävs.

Örnutfodring som tidigare med rapportering till Projekt Havsörn.

Skarviken. Snårestads byalags intresse för Skarviken har fortsatt i form av exkursioner och slätter.

1988 utkommer första numret av YstadNatur med Bert Rydhagen som ordf och Sven Persson som redaktör.

1989

Årsmöte där Kurt Ivarsson visar bilder från Maldiverna.

Naturvårdsgrupper: Sandskogsgruppen och Naturlaget i Snårestad som fortsätter vara beredda att ta hand om ängen i Skarviken så snart Länsstyrelsen och markägare kommit överens om en skötselplan.

Katastrofhjälp Fåglar Vilt, KFV Ystad, startade som en studiecirkel inom NFY. Gunnar Brink kontaktades av föreningens grundare, Sture Jönsson i Kristianstad. KVF Ystad finns fortfarande och har hunnit rehabilitera en hel del fåglar sedan dess och tar gärna emot nya medlemmar.

1990

Thorsten Nilsson visar naturbilder på årsmötet.

Bo Granberg fortsätter sin artikelserie i YstadNatur kring Myror. Intresset blev så stort för denna serie att ett häfte trycktes för försäljning.

1991

Tygkassar syddes på Lancasterskolan för att kunna handla utan att använda plastkassar. Föreningens symbol Åkerklätt pryder kassarna.

Siv Bengtsson-Lindsjö tillträder som kommunekolog den 1 september.

**Nytt liv i mossarna!
Markägarna var mycket positiva och deltog i planeringsarbetet på båda platserna Öja mosse och Ingelstorps mosse.**

1992

NFY ingick avtal den 11 febr. med Charlottenlunds gods avseende

betesmark vid Skarviken. Arrende 1.500 kr/år.

Tröjor med NFY:s symbol har tryckts och sålts.

1993

Stad och landprojektets arbete presenterades vid ett möte på Lancasterskolan med Håkan Mattsson, Peter Orup och Siv Bengtsson-Lindsjö som huvudtalare.

En fin sommareftermiddag i maj var perfekt bakgrund till Ingrid Sarlöv-Herrlins redogörelse för sin forskning av den stora betydelsen de fullskiktade skogsbrynen har. Att Oxhagen är unik i sin mångformighet slogs än en gång fast.

Föreningens 20 års jubileum firades med en exkursion genom Hagestads reservat.

Sandskogens dag, för första gången i egen regi.

YstadNatur innehåller ett reportage om "Fåglar som försvann" med bilder av Thorsten Nilsson. Här nämns skärfläcka, tofslärka, ortolansparv, svarthalsad dopping och svarttärna som slutat häcka inom vårt område.

Nya fåglar de senaste 25 åren är rosenfink, pungmes, korp, gräshoppssångare m.fl.

Projekt Skånes flora har inventerat Ingelstorps mosse under två somrar och av artlistorna framgår sådana rariteter som lökgamander och pipstäckra.

1994

På årsmötet tilldelas Thorsten Nilsson Almlövet för sina insatser inom fågelskyddsarbetet. Maritta Ekenberg visar bilder och skildrar sitt besök på Falklandsöarna.

Kurt Ivarsson utsågs av föreningen till kommunornitolog med uppgift att vara föreningens kontaktman med SkOF i ornitologiska ärenden som gäller Ystads kommun.

I Skarviken förbättrades stängsel inför årets betesgång. Ny elstängselapparat köptes. Folke och Nils Olsson grävde ett nytt vattenhål som höll sommaren ut. Röjningsarbete under Ångens dag gav gott resultat.

Studiecirklar om Projektet Stad och land i samverkan genomfördes. Gertie Pahlberg och Bo Granberg ledde cirklarna i Studieförbundets regi.

1995

NFY- Styrelsen, Erik Fröjer och representant för Studieförbundet. Erik Fröjer, Agenda 21 – ansvarig i Ystads kommun, redogjorde för vad som hittills gjorts i planeringen.

Nektarinens förskola erhöll Almlövet

Kampanjdag för ”Mer natur där vi bor”. Vi delade ut broschyrer på Östergatan och informerade om kampanjen och vår verksamhet.

Under året har Botanikgruppen fortsatt inventeringen inför den nya Skånefloran under ledning av Gun Therkelsson och Gertie Pahlberg.

Småvatten och naturbeten har de senaste åren stått i förgrunden för styrelsens arbete.

1996

Samexkursion med alla kretsar i området SÖSK samlades för att studera vad som gjorts i anslutning till Nybroåns gamla åfåra i Nedrabý. Med stort intresse följde ett 50-tal exkursionsdeltagare bl.a. Siv Bengtsson-Lindsjös redogörelse för projektet.

forts. nästa sida

Grodgrävningarna i Sövestad-Baldringe har slutfördes. Sexton större och mindre vatten skapades.

Ingelstorps mosse, Hagestads mosse och Finnamossen är projekt som diskuterats under året.

Örnutfodringen var ovanligt intensiv på grund av den stränga vintern. Cirka tre ton kött har körts ut av främst Gunnar Brink och Kurt Ivarsson .

Tre föreläsningkvällar om miljöförstörelsen i Nigeria anordnades på Fredscaf et, där NFY var medarrangör.

1997

Fredriksbergs mosse, öster om Eneborg i det nya reservatet ägnades en botanisk eftermiddag. Orkidéer finns men det speciella  r stora tuvor med tranbär, en ovanligt sydlig förekomst.

Sandskogens dag firade 10-års jubileum.

Under året övergick Sandskogen i kommunal ägo. H stnumret av YstadNatur handlade om hur farhågorna bör diskuteras med föreningar som har verksamhet i Sandskogen.

1998

Kretsloppet, en cykeltur i samarbete med Korpen. 20 personer deltar.

”I Gosselmans fotspår” i Benestads backar en kv llstur med H C Steiner som talar om områdets geologi. Floragruppen står för botanik-kunskaperna. 60 personer deltog.

25- rs jubileum med bildvisning i bibliotekets hörsal av Kurt Ivarsson ”En jubileums-kavalkad”. Därefter enkel jubileumsm ltid på Risselmagasinet

Studiecirkeln Handla miljövänligt har en aktion på Spara (mataffär). Tema: Hur långt har din frukost  kt?

1999

Grubvrytning på Österlen. Göran Gustafson berättar om turerna kring planer för ev. framtida gruvdrift på Österlen.

Linnédag i Ystad. Fornminnesföreningen och NFY gör gemensam sak för att erinra om blomsterkungen Carl von Linnés besök i Ystad den 30 juni 1749. Bergsjöholm blir platsen för föreläsningar och bildvisning, naturvandringar och trädplantering, utställningar och förplägnad.

Sandskogens dag. NFY presenterar utnämningen av Evighetsträd.

Floragruppen har slutfört sitt 10-åriga inventeringsarbete för den nya Skånes Flora. Gertie Pahlberg och Gun Therkelsson har hållit i inventeringen och skickat materialet till Lunds Botaniska Förening som står för sammanställningen.

2000

Trettondagslunken gick till området sydost om Sövdesjön, begränsades starkt av stormfällda träd.

Första Sandskogsvandringen samlade 30 personer. Bert Rydhagen redogjorde för NFY:s tankar om och arbete för en rikare Sandskog. Vandringen gick öster om Soldatorpet där skogen var märkbart påverkad av skogsmaskinernas uprensning efter stormen. Här hade man inte tagit hänsyn till löftet att spara högstubbar och fallna träd.

2001

Gökottan förlades i år till Ravlundafältet. Ett trettiotal morgon-pigga personer fick mycket riktigt höra sommargyllingens djupa drillar.

Exkursion till Sandhammaren med Mikael Sörensson och Henrik Johansson som ledare. Vi såg strimlus, bitbock m.fl. Praktnejlika och korskovall.

Medlemmar i NFY tillsammans med Planteringsvännerna gjorde en insats för en framtida rikare Sandskog genom att plantera 150 hasselplantor i en glänta i östra Sandskogen, Hassellunden. Någon dag senare planterades 10 ek- och 10 avenbokplantor.

Grävning av småvatten vid Marietorps naturskola. Bidrag med 60 000 kr vardera från Region Skåne och Ystads kommun.

2002

10 år efter skapandet av småvatten på Öja mosse tog vi en titt på vad det blivit av dem. Spovar, lärkor och starar var på plats.

forts. nästa sida

Kvällsvandring i Bäckhalladalen. 60 personer hade kommit. Österlens NF ledde botanikvandringen. Kvällen avslutades med att lyssna på lövgrodekonsert vid ett av områdets småvatten.

NFY deltog i årets Ungdomsmässa 3-4 maj tillsammans med KfV. Grodrom och -yngel, mikroskop, tävling mm skapade intresse hos ungdomarna. Barnverksamheten kom igång tack vara Raija Lanas och Kerstin Nilsson.

Kurt Ivarsson rapporterar i YstadNatur om Kornsparven i Skåne 2002. Minst 20 hanar hävdade revir i det aktuella området från Kabusakorset i väster till Hagestad mosse i öster.

2003

Almnålen tilldelades Sven Persson för hans mångåriga arbete med YstadNatur

Heldagstur till Håslövs ängar med rödspov och brushanespel.

Barnfamiljerna kunde följa med på två utflykter: 23 februari letade vi spår efter djuren i snö och sand. 28 maj åkte vi till Skogshejdan och lyssnade och såg klockgrodor och lövgrodor en kväll.

Jubileumsmiddag på Risselmagasinet. 30 år med Ystads Biologiska Förening/Naturskyddsföreningen.

Bussutflykt tillsammans med grannkretsarna till Söderåsens nationalpark med Anders Malmqvist som guide, expert på skalbaggar och lavar.

2004

Gertie Pahlberg avtackas efter 25 år i styrelsen som kassör/botanikkunnig.

Besök i Folkes trädgård i Svarte. Ekologisk odling.

Under året uppdaterades vår hemsida av Robin Borgström som byggde om den i Dreamweaver miljö.

2005

Alfred Gustavsson förärades Alm-nålen för sitt arbete i föreningen.

Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna utkommer med sitt första exemplar

**Svartskylle blev naturreservat.
Skötselplan fastställdes under
2005.**

2006

Bildvisning av Elisabeth och Bert Rydhagen som besökt Färöarna och Island.

Vi söker efter en ny lokal efter många år i en källare på Lingsgatan.

Kretsen anmäler intresse att vara med i en referensgrupp med anledning av utbyggnadsplanerna för Ystads Hamn.

I Skarviken har vi byggt nya fångstfällor med hjälp av Gröna jobb.

2007

Föreläsning av prof. Kent Larsson "Klimatförändringar – inget nytt under solen".

Exkursion kring Carl von Linnés besök på Marsvinsholms slott 1747. Vi firar 300 års jubileet av hans födelse. Signe Bernkull Fogelberg är vår guide i parken.

Vi får ny lokal i fd regementsområdet hos KFUK-KFUM scouterna.

2008

Maja-Lena Nilsson avlider i en ålder av 97 år. Maja-Lena höll den första svampexkursionen i föreningen i oktober 1973.

Senare under året avled Ada Grufstedt som också varit med från första början. Hennes kärlek till naturen vittnar många om.

Likaså avled Thorsten Nilsson som tagit hand om skadade fåglar på egen hand. Man saknar honom cyklande tidiga morgnar i Sandskogen.

2009

Under 2009 fick vi nytt utseende på hemsidan enligt SNF önskan med Helén Nilsson som webansvarig.

Raija Lanas inväljs i styrelsen som v. ordf.

Planteringsvännerna plantera en sälg vid Skridskodammen. Till minne av Naturskyddsföreningen, riks, 100-årsjubileum.

Cykelutflykt till Bergsjöholms gamla slott. 100-årsjubileumsarrangemang.

forts. nästa sida

I september deltar vi tillsammans med Österlens Naturskyddsförening i en busstur till Limhamns kalkbrott där vi guidas runt nere i kalkbrottet av Mats Wirén.

100-årsvandring i västra delen av kommunen S. Vallösa – Katslösa. Birger Larsson och Kerstin Nilsson guidar.

Östersjön: igår, idag och i morgon. Föreläsning av Lovisa Zillén, forskare för kvartärgeologi i Lund.

2010

Exkursion till Måkläppen.

Almnålen förärades Signe Olsson och Åke Olsson för deras arbete med Skarviken.

The international Day of Biodiversity, en ny internationell utflyktsdag som vi deltog i med kontroller på tre olika platser. Benestads backar, Fyledalen och när grodorna började höras vid Hassle sjö. God anslutning en Pingst-afton med 50 personer.

Tema ”sandmarker” och vi får besök av Henrik Johansson som tidigare inventerat området Nybrofältet. Möjlighet att se dvärgserradellan som är en av hotade arter där.

2011

Kurt Ivarsson berättar om sitt arbete under några år med att genomföra ett åtgärdsprogram för att rädda korn-sparven kvar i vår fauna.

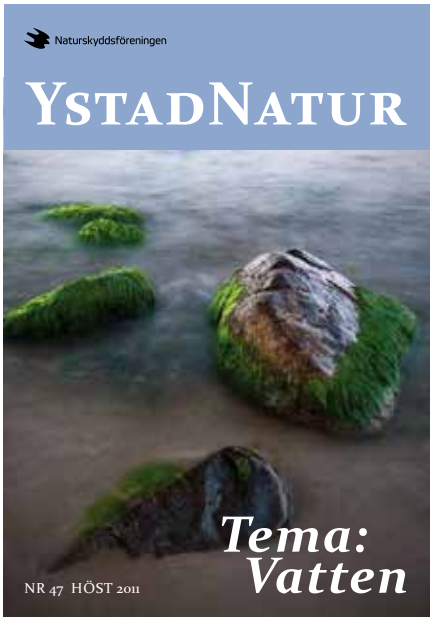
Vår redaktör för YstadNatur under 23 år Sven Persson avtackas. Ny redaktör är David Altengård.

Exkursion till en ekhage söder om Bellinga Slott med Lennart Bengtsson, som arbetat med biotopskydd på Bellinga, som vandrings-ledare.

Heldagsutflykt per buss tillsammans med kretsarna i Simrishamn och Tomelilla. Besök i Kristianstads vattenrike och på Ivön.

Den internationella mångfaldsdagen firas med besök i Benestads backar, Fyledalen och avslutning vid Hassle sjö.

En torgaktion med Tomas Björnson från Klimatnätverket genomfördes. Längs Östergatan tågade klimatgruppen och målade en linje och delade ut flygblad om den förmodade framtida havsnivåhöjningen.

Hösten 2011 utkommer YstadNatur med David Altengård som grafisk formgivare. Ny redaktion bildas med Bert Rydhagen, Raija Lanas, Lisbeth Borgström och Ingrid Wilén.

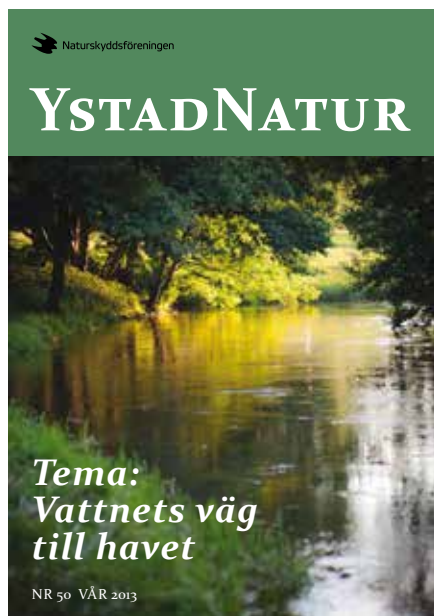
2012

Dr Anna Persson höll föredrag om "Humlor och bin i jordbrukslandskapet". Vildbin, humlor och solitära bin, är viktiga pollinerare. Vildbin är en nyckelgrupp för ekosystemfunktion och hållbar utveckling i jordbrukslandskapet.

Årsmötet avslutades med att Ingrid Wilén visade bilder från sina "Möten i naturen". En resa från fåglar i egna trädgården till tigrar i Indien.

Årets "Naturnatt" firade vi tillsammans med våra grannkretsar vid Snogeholmssjön. I väntan på mörkret berättade Rune Gerell om Skånes fladdermöss. Vi fick både se och höra några olika arter fladdermöss när mörkret lagt sig över skog och sjö, som den sällsynta fladdermusen Barbastell. Årets naturnatt var en samexkursion med Färs- och Tomelilla-kretsen och lockade över 40 personer.

2013

Trettondagslunken där 44 personer fick se 4 havsörnar, 1 kungsörn, 14 dovhjortar och 13 råddjur. Platsen traditionsenligt vid Sövdesjön och Navröds mosse.

Naturfotograf Brutus Östling berättade och visade bilder på Ystads Stadsbibliotek.

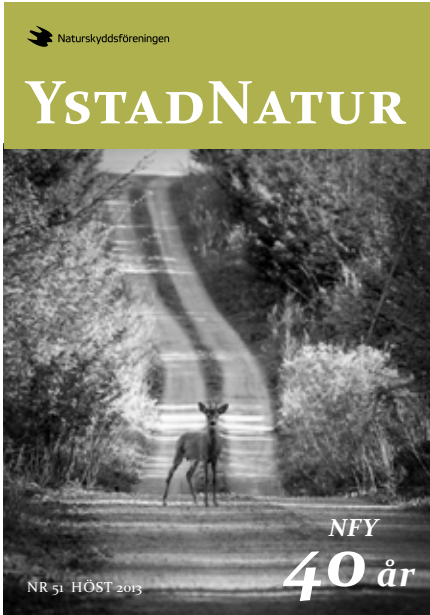
Bussresa till Hallands Väderö. Kretsarna i Tomelilla och Simrishamn deltog även. Väderön är ett av landets förnämsta naturreservat.

Naturnatten i Bäckhalladalen av anordnades av kretsen i Simrishamn. De ovanliga växterna fanns där såsom granspira, tätört och ängsull.

På de Vilda blommornas dag guidade Kerstin Svensson kunnigt och vant i naturreservatet Örups kärret intill Almskogen i Tomelilla kommun. Brudsporren var populär.

Ystads kommun tilldelar Naturskyddsforeningen i Ystad det första Miljöpriset vid kommunsammanträdet i Gamla rådhuset.

40-års-jubileum i Gamla rådhuset med seminarium för allmänheten, politiker och tjänstemän för att visa på ”goda exempel” på naturvård och miljöarbete.

I strålande höstväder 29 vandrare längs Roligevägen mot Ellestadsjöns södra strand. Här fick de uppleva luftakrobatik av tre unga havsörnar och på nära håll en gammal, utfärgad havsörn. Till exkursionsledare Kurt Ivarssons glädje.

Kommunekolog Siv Bengtsson-Lindsjö avtackades. NFY deltog och överlämnade en bok.

2014

Efter årsmötet visade Bosse Lasson bilder från resa med ”Hurtigrutten”.

Träd i staden startade i Norra Promenaden med Planteringsvännerna som guide. 50 personer med Per Larsson som guide.

Kurt Ivarsson och Bert Rydhagen invigde utställningen Kroknäbbar på Klostret.

Bert Rydhagen deltog i 200-års-jubileum av Hörjelgårdens tillkomst.

2015

På årsmötet avtackas Bert Rydhagen som ordförande. Även Kurt Ivarsson avtackas.

Återbruksdag på Stadsbiblioteket. Stort intresse från allmänheten. 200 plagg bytte ägare.

Generalsekreterare Svante Axelsson håller föredrag i Nya rådhuset kring klimatfrågorna under tema Vår tid är nu. Knutssalen nästan fullsatt.

Invigningen av Fyledalens naturreservat

2016

På årsmötet väljs Sindre Magnusson till ny ordförande.

Bland årets föreläsningarna kan nämnas Anneli Jönsson om raphönsens situation, Sindre Magnusson om planktonskådning.

Sindre Magnusson deltog i Naturskyddsforeningens riksstämma.

På Återbruksdagen, arrangerad av Ystads Bibliotek och Ungdomens hus deltog NFY med ett informationsbord.

2017

Ejderns dag, tvådagarsarrangemang i april med storbildsvisning från pågående fågelsträck. Kommentarer och föreläsningar av olika experter, bl.a. SOF:s ordförande. Ca 900 personer besökte arrangemanget.

Sindre Magnusson deltog i Naturskyddsforeningens riksstämman.

Sindre Magnusson och Simon Lundin möte med Johanna Sandahl, ordf. i NF Riks, och Karin Lexén, generalsekreterare, strategier för att stärka arbetet med biologisk mångfald.

2018

Ejderns dag i Kåseberga. Antalet besökare som deltog aktivt var 1165. Anders Wirdheim var konferencier. Nyhet och test av NF:s nya artmärke: Naturfalken. Olympus på plats för att lära ut naturfotografering. Gäst fågelfotograf Brutus Östling.

Kretsen arrangerade ett sex dagar långt Naturkollo på Naturskolan Österlen nära Stenshuvuds nationalpark. Fem naturpedagoger lärde barn 9-13 år om fåglar, fladdermöss, grodor, trollsländor, fjärilar och blommor!

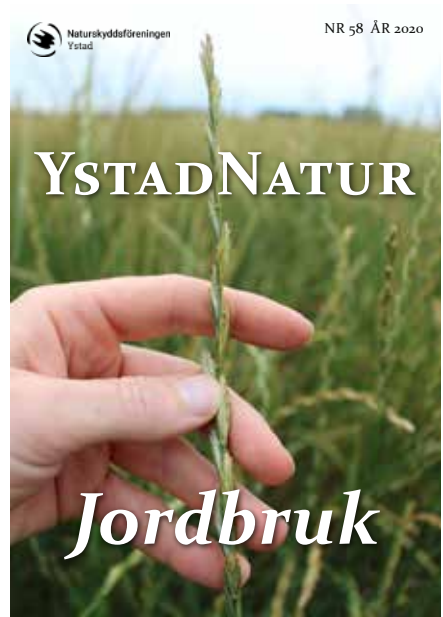

2019

Ett kommunalt beslut att fälla tre lindar i Bollhusparken har överklagats till Mark- och miljööverdomstolen. I dom 4 december, 2019 har kommunens beslut upphävts. Lindarna skall stå kvar.

Raija Lanas har deltagit i ett symposium om Grön infrastruktur och biologisk mångfald på Lunds universitet.

Under 2019 arrangerade föreningen fototävlingen "Årets fågelbild". Totalt cirka 50 bidrag.

2020

Årsmötet beslöt att vakantsätta posten som ordförande.

Årets program avsevärt begränsat på grund av pågående Coronaepidemi.

Under året har Gudrun Ejlertsson och Lisbeth Borgström avlidit. Båda har under många år varit medlemmar i styrelsen och med stort engagemang arbetat för naturvårdens intressen.

Kerstin Svensson är floraväktare och har deltagit i möten om bevakning och skydd för vår flora.

2021

Årsmöte hölls digitalt.

Fyra programpunkter, begränsat på grund av pågående Coronaepidemi.

Under sommaren inventerades växter och insekter på Nybrofältet mellan Köpingebro och Ystad Golfklubb. Föreningen har i skrivelse (2019-11-13) begärt kommunalt reservat. Skriftligt svar 2021-12-31, vari i kommunen anger att beslut om framtida användning inte fattas förrän detaljplanprocessen med inventeringar och avvägningar har genomförts.

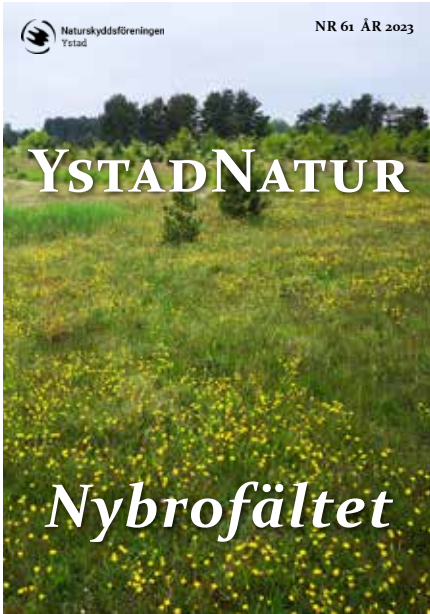
2022

På årsmötet väljs Kerstin Svensson till ny ordförande.

Nyhetsbrev har skickats digitalt till medlemmar. Börje Nilsson ansvarig.

Dialogserie med kommunens partier inför valet 2022 där ett utbyte av synpunkter och idéer ventilerades.

I samverkan med Nybrostrands byalag och Lunds Universitet/ Svenska Dagfjärilsövervakningen studerades fjärilsfaunan och dess värdväxter på Nybrofältet.

2023

Naturnatt på Stenshuvud. Drygt 50 deltagare från 6 föreningar! Två olika insektsfällor lockade flygfän och fladdermössen kollades.

Nybrofältets dag i juni. 40 personer vandrade i maklig takt runt Nybrofältet och fick se många fjärilar i till sist soligt väder.

Vi upplevde en somrig vandring på Kabusafältet med en svalkande bris från havet. Kerstin pekade på växter och Simon berättade mycket om fauna och fältets intressanta historia.

Foto: Kerstin Svensson

Sånglärkan

Om en av alla vårens fåglar ska symbolisera att vintern är över så är det sånglärkan. När tonerna från skyn når oss lägger sig vårvärmen till rätta i vårt inre. Denna fågel är utan tvekan mest känd för sitt läte. Jag gissar att fler hört än sett denna lustbärare - en av få som kan sjunga och flyga samtidigt. Till utseendet anonym och kamouflerad. Ändå så populär och omtyckt. Adjektiven räcker inte till när dess behagliga strofer ska beskrivas. Mina associationer går till solbelysta tussilagos, klarblå himmel och ett välbefinnande som får en att stanna upp och andas in vårluft. Alla mår lite bättre i svävande sånglärkors närhet.

Det mindre muntra i lärksången är att populationen varit hotat. Den häckar i ett kulturlandskap där ängar, hedar och betesmarker blivit färre. Osådda så kallade "lärkrutor" har varit en viktig åtgärd för att bevara landsbygdens underbara lärksång. Idyllen som gör många av Astrid Lindgrens berättelser så åtråvärda handlar i grunden om ett samspel mellan människor, djur och natur. Sinnebilden för denna symbios skulle kunna vara sånglärkans påverkan på vårt humör.

David Altengård

Illustration:
Maj Persson

Småvatten i Ystads kommun

Finnamossen

Där Svarteån lämnar kulverten är den på båda sidor omgiven av våtmarker. En del grävprojekt har gjorts under åren men har snart växt igen. Idag finns öppet vatten på båda sidor om ån, något vi kan tacka Charlottenlunds gods för. Via olika faser av igenväxning och grävning är slutresultatet nu en våtmark väster om ån på den gamla Finnamossens plats och mindre vatten öster om ån.

Öja mosse

Öja mosse är till största delen betesmark – tack vare ett tätt system av diken. Det är numera inte ofta mossen är översvämmad men det kan förekomma vid större regn. I den östra delen finns partier med sälskog där även mindre partier med öppet vatten finns. Sanka partier i västra delen är bevuxna med vass och kaveldun, där man kan få se pungmesen samla material till sitt bo. 1991 sökte och fick NFY pengar för grävning av småvatten och under ett par år fick vi se häckning av storspov, rödbena och enkelbeckasin. Tyvärr har vadarfåglar försvunnit från många av sina häckningsplatser.

Baldringe Våtmark.

Väster om Baldringe kyrka håller ett nytt våtmarksområde på att skapas. Högestads gods stöder projektet och större områden har satts under vatten och det ska bli intressant att följa utvecklingen i området. Smådopping och gråhakedopping har redan etablerat sig, liksom sångsvan i de större vattnen.

Krageholm

Omedelbart väster om slottet har en tidigare betesäng satts under vatten genom godsets försorg. Gäss och änder i stora skaror samlas här och även vadare trivs på de långgrunda stränderna. Såväl gråhäger som ägretthäger utnyttjar vassarna för sin jakt. Det närliggande skogsbrynet ger talrika glador plats att hålla utkik efter lämpliga byten.

Bert Rydhagen

Mot fossilfrihet: hur snabbt kan vi ändra oss?

*”Solenergi är idag den billigaste energikällan som någonsin existerat”
sa Fatih Birol, chef för internationella energiorganet (IEA), förra året.
Omställningen mot förnybart pågår för fullt men fossilt växer ännu.
Hastigheten med vilket förnybart bör växa för att vi ska klara klimatet
är ett problem i sig och gör att vi måste tänka mer på energieffektivisering
och även börja ifrågasätta hur mycket energi vi egentligen behöver.*

Intresset för energi exploderade i debatten med den första oljekrisen 1973. Denna kris visade på vårt beroende av olja och på energins betydelse för samhället. Detta var egentligen inget nytt men efter 2:a världskriget hade vi invaggat oss i en falsk trygghet att det fanns energi i överflöd och att den kunde användas utan problem.

Energi- och miljöfrågor hade fram till oljekrisen mest handlat om lokala luftföroreningar från bilavgaser och orenade oljekraftverk. Något som vi kunde lösa med hjälp av teknik-utveckling och reglering. I och med oljekrisen så blev energin en säkerhetsfråga. Ett decennium senare, på sena 80-talet, blev energiförsörjningen även en klimatfråga. En ökad medeltemperatur hotar hela jordens ekosystem och är

vår generations största utmaning. Lösningen är enkel men samtidigt praktiskt oerhört svår - vi måste sluta använda kol, olja och gas och ersätta detta med förnybar energi.

Decenniet efter oljeshocken hade stor effekt. Sverige och resten av västvärlden sparade oerhörda mängder olja tack vare energieffektivisering och bränslebyten. I stort sett alla de förnybara energiteknikerna som idag kommersialiseras, började utvecklas efter den första oljekrisen. Men trots stora effektiviseringar så använder världen idag mer än dubbelt så mycket energi som vi använde 1973 och trots framväxten av förnybar energi så domineras fortfarande den globala energimixen till 80 % av kol, olja och naturgas.

forts. nästa sida

Allt är dock inte mörkt och idag ser vi flera positiva tecken på att något händer. Förnybar el växer så det knakar runt om i världen. Kostnaderna för förnybar vind och sol har sjunkit dramatiskt de senaste 10 åren. Trenden har vänt och idag investeras det globalt mer i förnybart än i fossilt. Problemet är att det fortfarande investeras i fossila bränslen, trots att det finns tillgång till billig förnybar energi. Vårt samhälle är uppbyggt och ordnat utifrån fossil energi, det största och mest komplicerade storskaliga system med över 100-årig utvecklingshistoria. Ska vi nå klimatmålen bör i princip alla nyinvesteringar i fossil energiteknik upphöra snarast. Omställnings-trögheten består inte bara av vilken teknik som är tillgänglig och till vilken kostnad, utan lika mycket av våra vanor, kunskap, förväntningar, samhällets regelsystem, och t.ex. företagens affärsmodeller. T.ex. kräver vind- och solkraft ett förändrat elsystem med större flexibilitet vilket kräver ett nytt sätt att tänka hos myndigheter, företag och hos oss elanvändare. Delar av retoriken om behovet av planeringsbar baskraft i dagens nya kärnkraftsdebatt kan ses som en motreaktion mot de snabba förändringar som vi är inne i.

Trots trögheten kommer vi att se stora förändringar framöver. Skiftet mot förnybart går inte att stoppa. Ekonomin och utvecklingen har kommit för långt. Till och med finansmarknaderna börjar vända fossilindustrin ryggen. Men hastigheten som vi sett de senaste 10 åren måste hålla i sig de kommande 30 till 40 åren – att hålla denna takt utan att skapa andra problem, såsom förändrad markanvändning, och gruvbrytning för mineraler, är en stor utmaning.

Och även om den tekniska potentialen för förnybar energi är tillräckligt stor för vår framtida konsumtion så bör vi fråga oss om hur mycket energi vi egentligen behöver. "Tillräcklighet" av energi har vi inte riktigt börjat greppa politiskt ännu och energieffektivisering pratar vi alldeles för lite om idag. Den energi vi aldrig använder är fortfarande den billigaste och hållbaraste energikällan.

Max Åhman, docent i miljö- och energisystem, Lunds universitet

Floran i Ystadtrakten då, nu och i framtiden.

Tiden har sin gång och naturen sin egen tidtabell.

Under mina 85 levnadsår i södra Sverige har många små, ibland knappt märkbara, årsvisa förändringar i ekosystemet Jorden tillsammans blivit krisartade. Vilka levnadsvillkor kommer naturens arter att möta de kommande 100 åren?

Om förändringarna är så små att våra sinnen har svårt att uppfatta dem, är det lätt att invaggas i tron att det inte händer något, utan det är ungefär som det alltid har varit och så kommer det att förbli.

De som signalerar förändringar till oss är växter och djur, som har den förunderliga förmågan att reagera på små och ibland för oss obegripliga förändringar och visa dem för oss genom sitt beteende och förekomst.

Människan är en av alla arter i ekosystemet Jorden. Att hennes förekomst i antal har mer än fördubblats till 9 miljarder under endast 85 års tid är ett ödesmättat konstaterande. Vad kommer att hända i framtiden?

Vad kommer att hända med floran i den biologiska mångfalden i Ystadtrakten?

Historisk återblick

När den stora inlandsisen för 10 000 år sedan så sakta började smälta av och iskanten förflyttades norrut blottades ett ödsligt landskap i det område som vi idag kallar Skåne. Ett tundraliknande landskap utvecklades med den fauna och flora som vi nu känner igen i norra Sverige.

Människor kom till våra trakter antingen sjövägen eller via landbrygga över Öresund. De bosatte sig vid åmynningarna, t ex Nybroån, och livnärde sig på det som havet, åarna och skogen kunde ge. Födan bestod av vildväxande frön, nötter och frukter. Så småningom röjdes enkla åkrar i skogen där man sådde ätbara växter t ex sädeslag, rovor, bovete. Jakt på klövvilt gav energi- och proteinrikt kött.

forts. nästa sida

Benfynd visar att man ätit olika sorters fåglar t ex and och svan. I sk kökkenmöddingar har rester av olika fisksorter hittats. Födan var nyttig och nästan fettfri. Mjök gav endast till dibarn.

Mer bofasta (i t ex Lilla Köpinge) blev människorna när husdjur krävde bete och skydd över vintern.

Landskapet präglades av skogar av ädla lövträd och i beteshagarna fanns en artrikedom av kärlväxter och andra växtgrupper.

Fram till 1000-talet efter Kristus ökade befolkningen långsamt och landskapets förändring var relativt liten. Skogarnas träd användes till byggnadsmaterial, bränsle och jordbruksredskap. Betesmarken och åkrarna utvidgades på bekostnad av skogsmark.

Under medeltiden ökade kunskaperna om växter i naturen. En del användes som medikamenter, andra som föda för människor och djur. Speciellt intressanta kunde exempelvis de växter vara som gav färg åt ullgarn. En av de första böckerna som behandlar nyttoväxter skrevs på 1100-talet av **Hildegard von Bingen**, en tysk abbedissa och den tidens "influencer". Hennes filosofi och kunskap om växternas egenskaper ligger till grund för våra

dagars naturmedicin. Hennes rön praktiserades i dåtidens kloster-trädgårdar. En del idag vanliga växter infördes troligen i vårt land på den tiden t ex kirskål (*Aegopodium podagraria*).

På 1530-talet gavs de första böckerna i Skåne ut på ett tryckeri som **Christiern Pedersen** hade grundat i Malmö. En av dessa var Bog om Urtevand (1534). I boken beskrivs hur sjukdom kunde botas med växten humlesuga (*Betonica officinalis*).

I början av 1600-talet fick **Jörgen Fuiren** och **Otto Sperling** i uppdrag av Kristian IV att resa i det dåvarande danska landskapet Skåne. På skånska lokaler noterades cirka 40 växtarter. Namnen på växterna var beskrivande på latin. På 1800-talet tolkades dessa beskrivningar så gott det gick till moderna namn på växterna, t ex majjiva (*Primula farinosa*).

När **Carl von Linné** år 1749 gör sin skånska resa ger han en mer utförlig bild av växtvärlden. Utmed färdvägen genom landskapet beskrivs vilka växter som upptäckts och vilken nytta man eventuellt kunde ha av dem, kanske kunde de odlas. Om man i dag följer Linné i spåren och besöker platserna, kan många av de växter han såg i Skåne på 1700-talet återfinnas.

Han menade bl a att sandfälten öster om Ystad skulle planteras med skog. Det dröjde till början av 1800-talet innan man påbörjade planteringen närmast Ystad. Öster därom var det sandfält och ljunghedar.

Under 1800-talet undersöktes omgivningarna kring Ystad lite mer systematiskt av många nyfikna och kunniga botanister. Växterna beskrevs, avtecknades och benämndes. Bland botanisterna kan nämnas **Elias Magnus Fries**, **Nils Lilja** och **Carl August Gosselman**. Den senare utforskade och beskrev landområdena kring Ystad under sin gymnasietid i Ystad. Detta resulterade i en avhandling (*Stirpes rariores Territorii Ystad-iensis*) vid Lunds Universitet 1851 för professor Carl Adolph Agardh, även han en känd botanist. Skriften är skriven på svenska. Gosselman fokuserade på ovanliga och rara växter.

En av naturskyddsföreningens medlemmar, Kurt Ivarsson, vandrade i Gosselmans spår på 1970-talet och gjorde en uppföljande jämförelse som redovisades i en skrift, *Sällsynta växter i Ystadsområdet - då och nu*. Ett viktigt tidsdokument!

Nils Lilja var klockare i Billinge och redaktör för flera tidningar. Han

skrev de första skånska flororna på det svenska språket. Han beskriver såväl vilda som odlade växter och riktar sig till "vanligt folk". Att skriva ut växtställets namn var ovanligt på den tiden, men i hans floror nämns t ex Kåseberga, Köpingeå (nuvarande Nybroån).

Elias Magnus Fries var i början av sin karriär professor i Lund och framstående botanist. 1835 publicerade han *Flora Scanica*, den första egentliga floran i Skåne med mer än 1 000 växtarter. Han flyttade sedermera till Uppsala och är mest känd som mykolog. En annan, alltför okänd, botanik-professor, **Göran Wahlenberg**, har genom sin resedagbok 1822 gett oss en bild av det skånska landskapets varierande växtlighet innefattande floran i sydöstra Skåne och Ystads omnejd. Resan företogs tillsammans med **Lars Levi Laestadius**, som var en aktiv, kunnig botaniker och skicklig tecknare. Han bidrog till ökad kunskap om floran i norra Sverige och sedermera verkade han som kyrkoherde och missionär i Lappmarkerna.

I ett supplement till Botaniska Notiser Volym 155 år 2022 författat av Jan Thomas Johansson återges resedagbokens text från

forts. nästa sida

Göran Wahlenbergs och Lars Levi Laestadius Skånska Resa 1822.

Citatet nedan är hämtat från detta intressanta supplement. I citatet har jag infogat nutida växtnamn inom parentes.

Den 2 juli 1822 lämnade de två botanisterna *Cimbrishamn* för sin färd till Ystad. När de passerade "den stora byn *Borreby*" uppmärksammar de många ruderatväxter utmed gatorna t ex loppört (RE), kråkkrassing (VU) och bosyska. De två första är rödlistade och är inte rapporterade därifrån i dag. Effektiv gaturenhållning och avsaknad av öppna gödselstackar är troligen orsaken.

Efter att ha passerat *Hammenhög*, *Tåstarp*, *Svenstorp* och *Herresta* närmar de sig Ystad.

"Derefter hunno vi till Ystad ungefär kl. 4. på eftermiddagen. Straxt gingo vi ut åt östra sidan om staden. På dervarande sandfält syntes hvarken *Koeleria* (tofsäxing) eller *Dianthus arenarius* (sandnejlika). Den inom varande så kallad Öja mosse, varur den bästa torf i orten skäres, ägde *Ophrys Monorchis* (honungsblomster), *Cineraria palustris* (kärrnocka) i torfgroparna. *Sium angustifolium* (vattenmärke) syntes också i en graf. Natten vilades ut i Ystad.

Onsdagen d. 3 Julii gick jag ut till Öja mosse för att vidare undersöka densamma. Man sade mig att den är över 1/2 mil lång sträckande sig allt bort till *Kabusa*. Utom det som i går samlades upptäcktes nu också *Juncus obtusifolius* (trubbtåg) der som torf blifvit uppskuren. Längre bort på mossen syntes inet tecken till torfskärereri utan marken låg i äng. Der var *Hypochaeris radicata* (rotfibbla) särdeles allmän. På torrare ställen också *Aira praecox* (vårtätel) med *Iberis nudicaulis* (sandkrassing) åt synfältets kant. Sedan jag kommit midtför de så kallade *Nybrohusen* tog jag utåt hafskanten och kom snart bland höga sanddrifvor, der *Arundo arenaria* (sandrör) täflade med *Elymus arenaria* (strandråg) om företrädet. Här syntes rader af *Salix viminalis* (korgpil) utan tvivel planterade parallellt med hafsstranden. Ännu längre utåt voro långa vatten bassiner inom hafvets yttersta vall. Vid dessa vatten hvar marken särdeles fruktbar betäckt med *Pisum maritimum* (strandvial) nästan som sådd åker, blandad med blad af *Tussilago alba* (spjutskråp), hvilken(s) stjelk ingenstädes kunde upptäckas. *Juncus obtusifolius* (trubbtåg) mycket vacker, också *Juncus balticus* (östersjötåg). Uti sjelfva vattnet stod mycken *Typha latifolia* (bredkaveldun), *Scirpus maritimus* (havssäv). Jag försökte att på östra sidan komma förbi dessa

bassiner, men förgäfves; på en hög sanddrifva sågs under densamma *Koeleria glauca* (tofsäxing). Vid vestra sidan kom jag till slutligen ut till sjelfva havsvallen, der snart påfanns en tufva af *Arundo baltica* (östersjörör) med omtrent 8 fructifierade strån, som alla togos. Derefter skyndades tillbaka till staden, hvarrest sedan ritades och natten tillbragtes.

Thorsdagen d. 4 Julii besökte jag samma hafsstrand som i går för att få reda på vattnens förhållande m.m. Sedan jag kommit till samma hafsvall der *Arundo baltica* (östersjörör) fans följde jag densamma efter och fann äfven mera av samma *Arundo* dock icke mera än att allt inlades. Denna hafsvall afskäres mot öster af en å och med densamma befanns också den omsatta långa vatten bassinen hafva förening så att jag ingenstädes kunde komma över, utan måste gå samma väg tillbakars. Sedan jag på inre sidan om vatten bassinen kommit till föreningen med ån råkades der timmermän, som arbetade på ett kar till en ny bro, hvarföre också de här varande torpen kallades Nybrohusen. Folket sade att detta är den å, som kommer från Svenstorp, att den förr hade sitt utlopp långt mera vesterut och att den långa vattenbassinen är lämning efter dess förra lopp, att den just icke så länge sedan brutit sig rakt fram uti hafvet sedan västra utloppet

blifvit försandadt. Också den lilla bäck som på Chartan står tecknad närmre staden, är nu till sin nedre del förssandad, så att dess vatten rinner genom Öja mosse och förenar sig med Svenstorps ån. Detta allt kan tjena som bevis huru vattnens utlopp i hafvet förändras der det kan tillkastas. Jag lät sätta mig över ån med båt och gick sedan så långt över sandfälten och strandvallarna utan att se tecken till *Pisum maritimum* (strandvial) o.d. Sedan jag åter kommit till den långa vatten bassinen följdes dess inre sida. *Koeleria glauca* (tofsäxing) syntes endast på en hög backe vid dess östra ända och *Juncus obtusifolius* (trubbtåg) blott en krets most(sic!) dess vestra slut. Omsider gick jag åter till Ystad, som återigen blev nattquarteret.

Fig. 1. Trubbtåg ur Svensk Botanik Vol. IX. t. 624. "efter stånd tagna vid Köpingeåns gamla utlopp nära de så kallade Nybrohusen". 3 juli 1822.

forts. nästa sida

Av den natur som Waldenström besökte 1822 finns endast spillror kvar 200 år senare. Området har omvandlats till skog, golfbana, campingplats och Nybrostrands villabebyggelse. Bron har byggts om flera gånger på 1900-talet.

Bland de rara växter som saknas i området i dag kan nämnas tofsäxing, honungsblomster och kärnocka. Orsaker är troligen skogsplantering och utdikning av Öja mosse.

Nästa dag ritade de två resenärerna av växtfynden och dagen därpå far de vidare förbi Svarteskog och mot Skivarp på sin skånska resa.

I flororna från den tiden, t ex den oftast använda Hartmans flora, kan man läsa om växter som förekommer vid Nybrohusen, Hammars backar, Kåseberga m fl ställen. Många av dem, som t ex hylsnejlika (*Petrorhagia prolifera*), sandlusern (*Medicago minima*) och dvärgserradella (*Ornithopus perpusillus*), kan vi se även idag på dessa platser.

Under 1900-talet ökade Sveriges befolkning drastiskt, så även i Ystadtrakten. Detta accelererade omvandlingen av betesmarker till åkrar på grund av ökad mekanisering av jordbruket, utdikning, användning av konstgjord gödsel och bekämpningsmedel. De ursprungliga skogarna

och beteshagarna har till stor del omvandlats till åkermark. Områden med stor biologisk mångfald av växter och djur minskade successivt.

De senaste 50 åren

I mitten av 1900-talet började klimatarmen ljuda. DDT, kvicksilver, sura luftföroreningar, freon medförde problem och skador. Allt flera förstod och fick en ökande insikt om att människans verksamhet och utnyttjande av naturen och jordens resurser hade konsekvenser till men inte bara för växt- och djurvärld, utan även för människor.

Utforskandet av naturen fick nu ett allvarligare syfte. Hur snabbt och på vilket sätt sker förändringar i naturen och vad beror de på? Hur kan misstag rättas till?

På 1970-talet startades den grupp av hängivna skolade botanister som idag har namnet Floraväktarna. Den har sedan dess utvecklats till en form av medborgarforskning öppen för alla naturintresserade. Oberoende av skolbakgrund kan man delta och bidra till ökad och samlad kunskap om växters förekomst i den svenska naturen.

Verksamheten fick en ordentlig skjuts framåt när datorn kom in i

bilden på 1990-talet och underlättade inventeringsarbetets ”bokföring”.

En databas om Sveriges växt- och djurliv arbetades fram, nu kallad Artportalen. Den administreras av Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). All dess rapporterade, verifierade och samlade fakta utnyttjas av kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter i deras arbete. Databasen är öppen för alla nyfikna oavsett utbildning och yrkesverksamhet. Medborgarforskning spelar en stor roll och ger en stor bredd på kunskap av flora och fauna under långa undersökningsperioder. Det är då man kan verifiera förändringar med fakta. Växter och djur signalerar t ex klimatförändringar för oss.

Floraväktarna koncentrerar sitt arbete på inventeringar och utvecklingen av rödlistade kärlväxter (RE= utdöd; CR=kritiskt hotade; EN= svårt hotade; VU= sårbara) genom återkommande besök på lokaler, noteringar av antal och ev hot. En lång inventeringsperiod från t ex 1970-talet visar ökning/minskningar och kanske även vad dessa beror på. Klimatförändringar kan avläsas med hjälp av växternas långsiktiga reaktion över tid.

Floraväktarnas reflektioner och slutsatser kan läsas i Botaniska Notiser

som ges ut av LBF (Lunds Botaniska Förening), grundad av Elias Magnus Fries). Tidskriften startades av Elias Fries år 1839 och dess artiklar ger ett flerhundraårigt perspektiv på florans utveckling i Skåne.

Under 1900-talet börjar även arbetet med moderna landskapsfloror i olika delar av Sverige att växa fram, så även i Skåne. År 1963 gavs första upplagan av Skånes flora av professor Henning Weimarck vid Lunds Universitet ut. Inventeringsarbetet skedde sockenvis och gjordes ofta av botanikstudenter som ett led i deras utbildning. Mitt bidrag var inventering av Trollenäs och Bosarps socknar norr om Eslöv. Tidigare nämnda humlesuga fanns där på flera lokaler. Nu lever den kvar tack vare ideella krafters insats.

I Ystadtrakten inventerade Lars-Åke Gustavsson sju socknar (Bjäresjö, Borrie, Bromma, Hedeskoga, Högestad, St Herrestad och Öja), vilket redovisas i Svensk Botanisk tidskrift år 1979.

År 1985 kom andra uppdaterade upplagan av Weimarcks Skånes flora ut.

Förändringarna av landskap och flora gick snabbt på grund av ökande befolkning och dess påverkan på landskapet.

forts. nästa sida

Snart behövdes åter en ny flora i Skåne. Inventeringsarbetet av hundratals floravänner gjordes under 1990-talet och början av 2000-talet. Det samordnades av LBF, som även slutförde skrivningen av floran.

I Ystadtrakten var många av naturskyddsföreningens medlemmar engagerade i inventeringsarbetet. En floragrupp bildades i föreningen. Bland alla inventerare kan nämnas Dag Hansen, Gertie Palmgren, Gudrun Ejlertsson och Maja-Lena Nilsson. Henrik Johansson deltog flitigt som representant för LBF både som inventerare och som författare. De nämnda är avlidna.

Floran i Skåne gavs ut i två delar. Den första delen (år 2003) beskriver landskapet och berättar om speciellt intressanta ställen i Skånes olika kommuner. Den andra delen (år 2007) visar förekomstkartor,

I Ystad kommun finns 19 ställen beskrivna. De flesta finns i norra och sydöstra delen av kommunen.

Ett av de beskrivna områdena är beläget i Skarviken, ett litet kustområde öster om Ystad med stor artrikedom. Området blev speciellt omhuldat av föreningens medlemmar, vilka under många år försökte hålla tillbaka buskar och sly till förmån för konkurrenssvaga ängsväxter. Sedan

bete och skötsel upphört har nu området tyvärr växt igen.

Föreningens medlemmar deltog i Millora, en uppföljning av inventeringen för Floran i Skåne.

Aktivitet i föreningens floragrupp och floravandringar gav mig mer smak. Floraväkteri blev en rolig och meningsfull hobby för mig år 2010. Genom att leta upp rara kärllväxter och rapportera om dem i Artportalen lärde jag känna hela kommunens omväxlande natur och dess biologiska mångfald av växter. Det har blivit många minnesrika stunder!

Den första växten som jag floraväktade var backsippa (*Pulsatilla vulgaris*). Förekomsten på 20 lokaler i kommunen varierar från år till år. Under mina år har trenden varit minskande. Orsaken är framför allt minskade arealer av betesmark.

Efter att ha floraväktat många kärllväxter bestämde jag mig 2018 för att leta upp alla fridlysta och rödlistade arter i Ystads kommun. Det rör sig om ca 110 arter. Att antalet kan variera beror på att rödlistan uppdateras vart femte år. Några arter stryks och andra kommer till.

Tyvärr blev år 2018 ett år med så svår torka att det mesta var brunbränt, men nästa år var normalt och då tog

mitt letande fart på allvar. Då besökte jag ca 80 av arterna. Varje år sedan dess så har listan kompletterats. Allt har redovisats i YstadNatur och på Artportalen. Några få arter återstår och målet är att ha sett alla.

Klimatförändringarna påverkar floran. Vissa arter, som tidigare varit ovanliga och därför fridlysta och rödlistade, trivs i det varmare och torrare klimatet. De har blivit vanligare.

En av dessa är klotullört (*Filago vulgaris*). Den är fortfarande fridlyst, men inte längre rödlistad. En annan art, boerstånds (*Senecio inaequidens*), som även den var ovanlig i Ystad för 15 år sedan förekommer nu lite varstans i staden.

Nya sydligare gräsarter rapporteras från Ystad med omnejd. Spridningen av t ex litet kärleksgräs (*Eragrostis minor*) i gamla staden i Ystad har skett på ett tiotal år.

Andra arter påverkas negativt av bl a jordbrukets odlingsmetoder. Dit hör åkerogräsen. De blir allt ovanligare och man får leta noga i åkerkanter efter dem. De är hotade och på gränsen till utrotning. Årets inventering av t ex åkermadd (*Scherardia arvensis*) gav mycket klen resultat i Ystads kommun. På 9 lokaler återfanns den på endast 2.

Befolkningsökning medför önskad exploatering av mark för åkrar, bostäder och industrier där växter och djur har funnits naturligt sedan länge. Det blir en konflikt mellan naturvärden och samhällsnytta. Alltför ofta förlorar naturvärdena. Den biologiska mångfalden minskar, när ytorna för dess förekomst minskar. Växter och djur förlorar livsutrymme. De trängs ut av människan och hennes påverkan. Naturkapital förloras.

Framtiden

Vad kommer att hända de kommande 50-200 åren?

Alla tecken visar på att människorna blir fler och fler på jordklotet och att det blir varmare och varmare. Detta gäller även i det lilla, i vår del av världen.

De stora akuta globala kriserna nu är klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald (arter och genetiskt innehåll). Att förhindra eller mildra dessa kriser är den verkligt stora utmaningen för jordens befolkning.

Vad skulle vi kunna göra för florans mångfald i Ystadtrakten?

forts. nästa sida

* Att med kraft börja agera för hundraårig helhetsinriktad hushåll-ning av de totala värdena, inbegripet naturvärden, som vi har i Ystad kommun.

* Minska skötseln av vägrenar och gräsytor monokultur till förmån för mångfalden av värdväxter, som insekter/pollinatörer och andra djur är livsberoende av.

* Skapa fler naturreservat för att behålla och förbättra den biologiska mångfalden i flora och fauna.

* Agera för att bevara strandnära flora när havsnivån stiger.

Avslutningsvis vill jag berätta om ett av många projekt med sikte på framtiden.

I gamla tider betades Sandhammarens-området. Landskapet var mer öppet med den ängsflora som trivdes där då t ex praktnejlika (*Dianthus superbus*). När betningen upphörde började det öppna landskapet växa igen och växterna anpassade sig därefter. En del konkurrenssvaga arter började försvinna, mångfalden minskade.

Floraväkteriets mångåriga rapporter på Artportalen visade på en gradvis och stadig minskning av praktnejlika beskrivet i Botaniska Notiser.

Denna vackra blomma var på väg att försvinna helt från östra halvan av Skåne.

Men så blev det inte. Frön togs från Sandhammarens floraväktarplantor. De fick gro och växa till småplantor i Fredriksdals trädgårdar i Helsingborg stad. År 2021 planterades de ut på Sandhammarens på samma område där det nu även slättras. Praktnejlika trivs och blommor tillsammans med andra rara och hotade ängsarter och fjärilar. De har alla fått nytt livsrum på återskapad äng.

Så kan vi ta hand om flora och fauna med respekt. Vi och kommande generationer har kvar praktnejlika i ängens mångfald och kan njuta av dess skönhet och doft även i framtiden.

*Kerstin Svensson
Floraväktare*

Fig. 2. Kontroll av plantor av praktnejlika 2023. Jakob Sandberg, Fredriksdals museer och trädgårdar, Helsingborg, Kerstin Svensson, floraväktare och Gabrielle Rosquist, Länsstyrelsen. Foto: Jakob Sandberg.

Källor:

- Artdatabanken 2019. Artfakta. SLU. Artdatabanken
 Artportalen. SLU. >www.artportalen.se<.
- Emanuelsson, E. Bergendorff, C. Billqvist, M. Carlsson, B. Lewan, N. 2002. Det skånska kulturlandskapet. Naturskyddsföreningen i Skåne. Lund.
- Gosselman, C. A. 1851: *Stirpes rariores territorii ystadiensis*. Lund.
- Hartman, F. W. C. 1881. SKÅNES FLORA. Andra upplagan. Lund.
- Ihse, M. 2022. Människans omvandling av landskapet och konsekvenserna för växter och djur - reflektioner med utgångspunkt från Ystadstrakten. YstadNatur Nummer 60. Ystad.
- Ivarsson, K. 1996. Sällsynta växter i Ystadsområdet. Ystad.
- Johansson, J. T. 2022. Göran Wahlenbergs och Lars Levi Laestadius Skånska Resa 1822. Bot. Notiser Suppl.155: 27-84.
- Lilja, N. 1838. Skånes Flora. Lund.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2018. Nordens flora. Bonnier Fakta, Stockholm.
- Olsson, K.-A. m. fl. (red.), 2003. Floran i Skåne. Vegetation och utflyktsmål. Lund.
- Palmstruch, J. W., Svensk Botanik Vol 9 (). ><http://plantillustrations.org><
- Sandberg, J. 2022. Att bevara praktnejlika i Sandhammaren genom ängsbruk och odling. YstadNatur Nummer 60. Ystad.
- Svensson, K. 2022. Praktnejlika i Skåne. Bot. Notiser 155(4) 35-38.
- Sydow, C-O. 1975. Carl Linnaei SKÅNSKA RESA. Stockholm.
- Tyler, T. m. fl. (red.), 2007. Floran i Skåne. Arterna och dess utbredning. Lund.
- Weimarck, H. 1963: Skånes flora. Lund.
- Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985. Atlas över Skånes flora. Lund

Naturresevat i Ystads kommun

1958

Backåkra

39 hektar Natura 2000

1989

Ystads sandskog

140 hektar Natura 2000

1960

Hagestad

375 hektar Natura 2000

1993

Bjersjöholms ädelskog

120 ha (utökades 2022) Natura 2000

1961

Högestads mosse

79 hektar Natura 2000

1996

Hammars backar-Kåsebergaåsen

675 hektar Natura 2000

1985

Lybeck (Krageholmssjön)

15 hektar Natura 2000

1998

Ingelstorps mosse

184 hektar

1987

Sandhammaren

539 hektar Natura 2000

2005

Skogshejdan

88 hektar Natura 2000

Det finns över **5000** naturreservat i Sverige.
Närmare **350** finns i Skåne.
18 i Ystads kommun.

2005

Svartskrylle

80 hektar Natura 2000

2016

Ållskog

176 hektar

2007

Norra Sandskogen

208 hektar

2019

Lilla Köpinge

33 hektar

2011

Hagestad-Järarna

79 hektar

2019

Skoghusets enefäläd Ystad/Sjöbo

51 hektar Natura 2000

2015

Fyledalen (Ystad/Sjöbo/Tomelilla)

946 hektar Natura 2000

2023

Fårarps mosse

12 hektar

På länsstyrelsen i Skånes hemsida går det att hitta fler besöksmål och läsa mer om kommunens naturreservat:

www.lansstyrelsen.se/skane/besoksmal

Ystad 1973 - hur ser det ut 2073?

Hemsida ystad.naturskyddsforeningen.se

E-post ystad@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsforeningen
Ystad